

KRIMINALITETSUTVECKLINGEN I FINLAND 1950 – 1982

AV PATRIK TÖRNUDD

1. Inledning

Den här översikten över kriminalitetsutvecklingen i Finland från och med år 1950 bygger på de allmänna önskemål om bl.a. urval av brottstyper mm. som uttryckts av den nordiska kriminalistkongressens referent, Flemming Balvig. Tillgången på källmaterial måste dock i viss mån bestämma de nationella rapporternas inre struktur. Framställningen bygger till stora delar på en tidigare engelskspråkig översikt (Törnudd 1978) och på Rättspolitiska forskningsinstitutets årliga kriminalpolitiska berättelser («Rikollisuustilanne»).

En »prismedveten« kriminalpolitik bygger på medvetenhet om de sociala kostnaderna förknippade med en viss brottslighetsnivå. Den insikten har i Rättspolitiska forskningsinstitutets årliga berättelser tolkats så att brottsöversikter om möjligt skall kombineras med översikter av brottskontrollen. Som komplement till kriminalitetsöversikten framläggs för Finlands del en separat analys av påföljdstrukturen och av fängtalet och dess förändringar, författad av specialforskaren vid Justitieministeriets fängvårdsavdelning Timo Aho.

2. Allmänt om brott och samhällsutveckling: brottstillfällena, motivation och definition

Åren 1950-1982 inrymmer en period av unika strukturförändringar i Finland. Övergången från agrarsamhälle till industrisamhälle skedde senare och snabbare i Finland än i övriga nordiska länder. 1960-talet och början av 1970-talet kännetecknas av en exceptionellt omfattande inre migration till städerna och industriorterna i Syd-Finland. Samtidigt nådde de stora födelsekohorterna som föddes efter kriget brottsintensiv ålder. Inverkan av dessa stora samhällsförändringar kommer klart till synes i brottslighetsutvecklingen.

I första hand kan strukturförändringarna väntas öka antalet *brottstillfällen*. För det stora flertalet brottsarter gäller att tätorter erbjuder fler möjligheter att begå brott än landsbygden. Detta gäller inte blott »tillfällen« i ordets mest konkreta bemärkelse: antal stöldobjekt eller tillgången på supkamrater att råka i slagsmål med. Med tilltagande urbanisering och ekonomiskt växt följer också ofta att den genomsnittliga bevakningsintensiteten per brottsobjekt minskar

och att kontrollen av risksituationer överlag försvagas. Klaraste beläggen för tesen om att »riikedom skapar brottslighet« finner man vid ett studium av för-mögenhetsbrottslighetens fördelning i tid och rum.

Beredskapen att begå brott kan undergå avsevärda variationer också om antalet brottstillfällen och kontrollen av antalet tillfällen håller sig på en konstant nivå. En fundamental kriminologisk insikt går ut på att sociala normer internaliseras bättre och efterleys bättre i små, agrara samhällen med dessas nätverk av mekanismer för informell social kontroll. I ett urbaniserat samhälle är – fränsett den omedelbara effekten av själva migrationsskedet – det sociala trycket att bete sig normenligt i flera avseenden svagare. Samtidigt kan det mer rörliga stads-samhället innebära inte blott ökat frestelsetryck utan också mer press att nå social och ekonomisk framgång. Samhällsförändringarna har förskjutit balansen mellan brottsstimulerande och tillbakahållande krafter: *motivationen* för brottsligt beteende är en annan i dag än i det tidiga 1950-talets agrara Finland.

I internationella brottslighetsjämförelser baserade på totalantalet registrerade brott brukar Finland – jämsides med Sverige – inta en tätposition. Förklaringen ligger inte blott i det extensiva »brotts«-begreppet utan också i den i en utom-ståendes ögon kanske pedantiska inriktningen på registrering av även relativt lindriga förseelser. Den stora anhopningen av lindriga brott i kriminalstatistiken gör den mycket känslig för även små förskjutningar i lagtolknings-, anmälnings- och registreringspraxis.

Som exempel kan nämnas s.k. fortsatta brott. Trots protester från forskarkhåll förnyades bestämmelserna om registrering av brott i Finland år 1979 så att varje enskild handling i en brottserie skall räknas, även om det är frågan om ett typiskt seriebrott (en brevbärare öppnar tusen brev, en kassörska förskingrar ett mindre belopp varje dag under ett års tid). Enda undantaget är alkohol- och narkotikabrott. Trots att också de tidigare bestämmelserna godkände en dylik registreringspraxis, finns det anledning att anta att den uppmärksamhet som nu fästes vid dessa seriebrott lett till ett mer sorgfälligt räknande – med åtföljande skenbar stegring av den registrerade brottsvolymen.

Ändå är det relativt lätt att handskas med lagändringar och statistikomläggningar, eftersom vi vet när och hur de verkar. De brottskategorier vilkas volym i statistiken direkt bestäms av kontrollinsatsen (trafikbrott, narkotikabrott, skat-tebrott m.fl.) kan i vissa fall bedömas utgående från uppgifter om kontrollinsatsens art. Mer problematiska är de mörktalsförskjutningar som har att göra med t.ex. variationer i bedömningen av brotts grovhetsgrad och av det meningsfulla i att anmäla brott. För att rätt tolka det sätt på vilket den registrerade brottslighe-ten påverkas av förskjutningar i *brottsdefinitionen* behövs bl.a. intervju-undersökningar om befolkningens offererfarenheter o.a. dyl. alternativa källor. I det följande hänvisas bl.a. till det stora projektet UHRI-80. Projektet hade bl.a. till

uppgift att testa den metodik för mätning av medborgarnas trygghet, som utarbetats inom ramen för OECD:s socialindikatorprojekt (Törnudd 1982). Ett delprojekt var den av Statistikcentralen och Rättspolitiska forskningsinstitutet gemensamt utförda intervju-undersökningen om befolkningens erfarenheter av vålds- och egendomsbrott; dessa offerdata kan jämföras med tidigare, av Rättspolitiska forskningsinstitutet utförda intervju-undersökningar.

Tabell 1. Samhällsförändringar i Finland: valda indikatorer 1950-1980.

	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
Nylands län: andel av totalbefolkningen %	17	17	19	20	22	23	24
Stadsbefolkningens andel av totalbefolkningen %	32	35	38	44	51	59	60
Män i åldern 15-24	323	321	348	427	444	415	390
Befolkningen i städer med minst 30 000 invånare: andel av tot.bef. %	20	21	24	30	34	37	41
Bilar per 1000 invånare	7	20	41	98	155	211	257
Poliser per 10 000 invånare	17	16	16	18	20	22	23
Alkoholkonsumtion i 100 %:ig alkohol: liter per capita	1.7	2.0	1.8	2.4	4.5	6.2	6.3

Tabell 1 illustrerar vad som ovan sagts om förändringarna i det finländska samhället på 1960- och 1970-talen. Som mått på antalet personer i brottslighetsintensiv ålder har här angetts antalet män i åldern 15-24 år. Denna grupp når sin maximistorlek i början av 1970-talet. Ungdomsbrottsligheten ligger i början av 1980-talet fortfarande på en hög nivå men senare hälften av 1970-talet innebär en klar stabilisering. Även urbaniseringstakten uppvisar i slutet av 1970-talet en avmattning. Befolkningsandelen i städer med över 30 000 invånare har angetts separat, eftersom det föreligger ett klart, systematiskt samband mellan stadens storlek och brottsligheten, såsom också framgår av de bifogade figurerna. Bilparkens dramatiska tillväxt får här påminna om såväl det snabbt ökande antalet tillgreppsobjekt som de allt bättre möjligheterna att neutralisera lokal social kontroll genom motoriserad mobilitet.

Samhällets kontrollresurser är begränsade: om brottsligheten kraftigt ökar, kan man i regel utgå från att kontrollsystemet anpassar sig genom olika självregleringsmekanismer. Dessa kan ge utslag över hela linjen: i lagstiftning, i anmälnings- och utredningspraxis och, inte minst, i påföljdssystemet. Tabell 2 påminner om detta och ger vissa grundläggande fakta om brottskontrollen. Finland skiljer sig från övriga nordiska länder genom sin höga uppklaringsprocent. Samtidigt leder speciellt förmögenhetsbrott i Finland oftare till ovillkorligt frihetsstraff och strafftiderna är något längre. Det är framförallt dessa tre omstän-

Tabell 2. Det straffrättsliga kontrollsystemet i Finland 1950-1980: valda indikatorer.

	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
Uppklaringsprocent							
Urkundsförfalskning %	90	93	93	95	80	81	82
Brandanstiften %	84	86	65	72	62	66	68
Rånbrott %	91	66	68	67	63	52	57
Till straff dömda personer: tusental ¹⁾							
Förmögenhetsbrott	8	7	8	10	13	28	33
Misshandel, brott mot liv oa. uppsåtliga våldsbrott:							
Rattfylleribrott	3	3	3	3	5	7	11
Rattfylleribrott	1	2	3	5	7	14	18
Bötesstraff i tusental	120	159	188	226	193	343	296
Villkorliga frihetsstraff i tusental	3	3	4	4	5	12	14
Ovillkorliga frihetsstraff i tusental	6	5	7	10	10	17	10
Fångtal den 1 januari i tusental	8	6	7	7	5	6	5
Frihetsstraffens medianlängd i månader ²⁾							
Alla frihetsstraff	7.6	5.5	5.9	5.1	5.0	4.5	3.7
Stöldbrott	9.8	8.1	7.7	6.6	6.6	6.4	4.6
Misshandelsbrott	8.6	6.7	6.4	6.3	5.7	5.3	4.9

¹⁾ Under tidsperioden 1959-1970 tillämpades i domstolsstatistiken den s.k. nettoredovisningsprincipen, som innebar att man strävade till att åtminstone för grövre brott dömda skulle ingå blott en enda gång i den årliga statistiken. Detta omöjliggör dock ej jämförelser av uppgifter ur domstolsstatistiken i denna och följande tabeller.

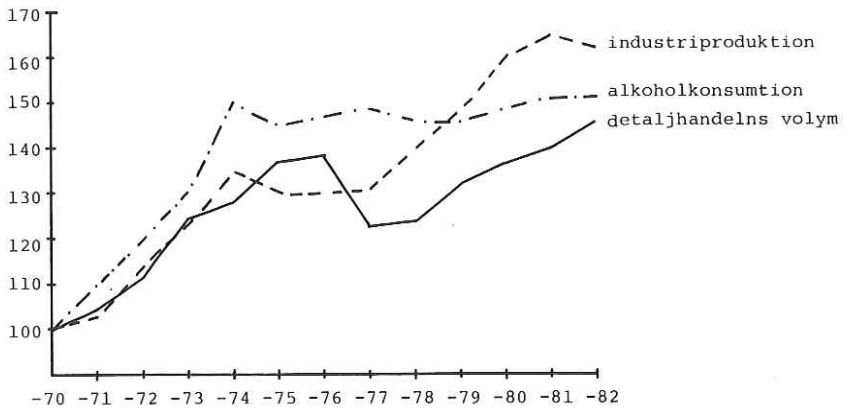
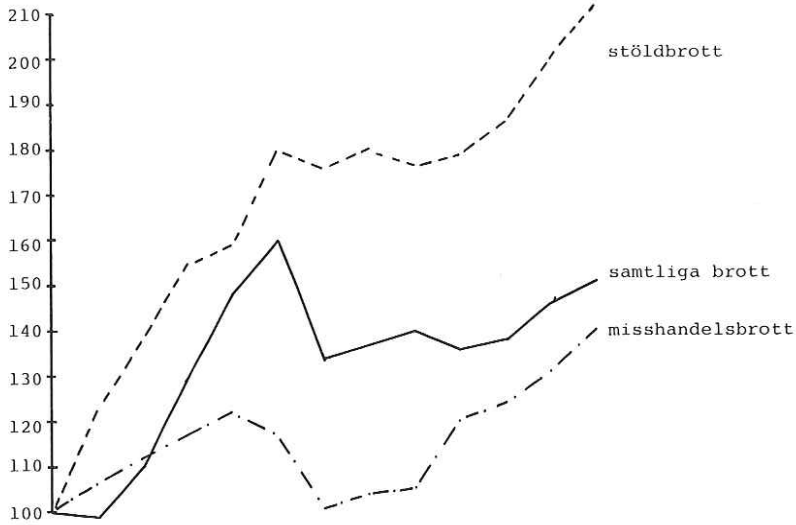
²⁾ På grund av omläggning av klassificeringen är uppgifterna om straffens längd år 1980 ej helt jämförbara med siffrorna för tidigare år.

digheter som förklarar att Finland fortfarande har ett så stort fångtal. Påföljds- och fångstatistiken behandlas närmare i Timo Aho's artikel.

Tabell 3 ger en översikt över brottslighetsutvecklingen 1950-1982. Uppgifter

Tabell 3. Brottsutvecklingen i Finland 1950-1982. Av polisen registrerade brott. Årligt genomsnitt per 100 000 av medelfolkmängden (15 år -).

	1950- 1959	1960- 1969	1970- 1972	1973- 1975	1976- 1978	1979- 1981	1982
Stöldbrott	751	1193	1886	2467	2586	2665	2964
Brott mot liv	6	5	4	6	6	7	8
Misshandelsbrott	194	192	337	366	311	369	406
Rånbrott	6	13	33	52	53	48	46
Våldsamt motstånd mot tjänsteman	18	16	28	39	35	38	40
Våldtäkt	4	9	8	10	8	10	10
Sedlighetsbrott	25	23	11	10	9	19	24
Skadegörelse	93	174	330	482	427	460	538
Brandanstiften	2	3	5	6	9	10	13
Rattfylleri	72	191	293	441	501	532	537
Skattebrott	6	9	12	118	91
Förskingringsbrott	68	62	42	34	39	60	91

Figur 1. Av polisen registrerade brott (samtliga brott, stöldbrott och misshandelsbrott), industriproduktionens volym (konsumtionsförmåenheter), detaljhandelns volym och alkoholkonsumtionen (100 %:ig alkohol) 1970-1982. Indexserie (1970 = 100). Källa: Rättspolitiska forskningsinstitutets årsrapport om brottslighetsläget 1982.

om totala antalet brott har inte medtagits. (se dock figur 1). För kriminologiska och kriminalpolitiska bedömningar är totalantalet brott en alltför heterogen indikator. Att karakterisera brottsutvecklingen och brottslighetsläget i enstaka brottsarter utgående från befolkningsrelativa tal kan möjligen också kritiseras. Allmänhetens problemtolkning utgår kanske snarare från den absoluta brottslighetsvolymen. Att dividera brottsiffrorna med befolkningstalen är samtidigt blott en kompromiss: inte ens befolkningsfaktorns inverkan på brottsligheten blir på så sätt helt beaktad (se Anttila-Törnudd 1973, 53).

Denna översikt avser i första hand brott som kommit till polisens kännedom. Beträffande för brott misstänkta personer kan kort konstateras att *ungdomsbrottsligheten* stabiliserats, i och med att de stora födelsekohorterna passerat den mest brottslighetsintensiva åldern. Under en stor del av den granskade trettioårsperioden har *kvinnornas* andel av brottsligheten legat på en konstant eller långsamt stigande nivå. Speciellt under 1970-talet har kvinnornas andel markant ökat i nästan alla brottsarter. En motsvarande trend kan iakttagas i flera andra länder, i vilka kvinnornas samhällseliga roll undergått förändringar.

3.1. Stöldbrottslighet

Enligt den lag som gällde före den 1 september 1972 avgränsades »grov« stöld genom en uppräknig av ett antal noggrant angivna kännetecken såsom inbrott mm., utan att domstolen hade någon som helst prövningrätt. Att sådana attraktiva inbrottsobjekt som bilar och sommarstugor blev allt vanligare bidrog till att andelen grova stölder snabbt ökade i brottsstatistiken (se tabell 4 där grov

Tabell 4. Stöldbrottsligheten 1950-1982 enligt brottsstatistiken och domstolsstatistiken: 1950, 1960, 1970, 1975, 1980 och 1982.

	1950	1960	1970	1975	1980	1982
Registrerade brott						
Grov stöld, inbrott	5308	7626	21234	4942	3362	3306
Enkel stöld	}15020	}21376	}33913	72201	74585	84529
Snatteri				20685	23208	26948
Stöld, olovligt ibruktagande av motorfordon	..	2018	7567	11416	7808	8144
Vid allmän underrätt för stöldbrott till straff dömda ¹⁾						
Huvudbrott	4162	4868	7386	17917	20043	..
Huvudbrott + sidobrott	4317	4317	9434	21455	31812	..

1) Se fotnot till tabell 2 beträffande jämförbarheten. Sidobrottsredovisningen avser samtliga för stöldbrott som sidobrott dömda år 1950 och 1980 medan uppgifterna för 1960, 1970 och 1975 enbart avser personer för vilkas del det grövsta sidobrottet var ett stöldbrott.

stöld sammanförts med den år 1972 avskaffade brottskategorin »inbrott« – i praktiken stölder som stannat på försöksstadiet). Stöld av motorfordon registrerades separat under åren 1958-1979. Praxis vid gränsdragningen till olovligt ibruktagande har emellertid varit en smula osäker. Från och med 1980 sammanför brottsstatistiken dessa två brottsarter, såsom här har gjorts i tabell 4.

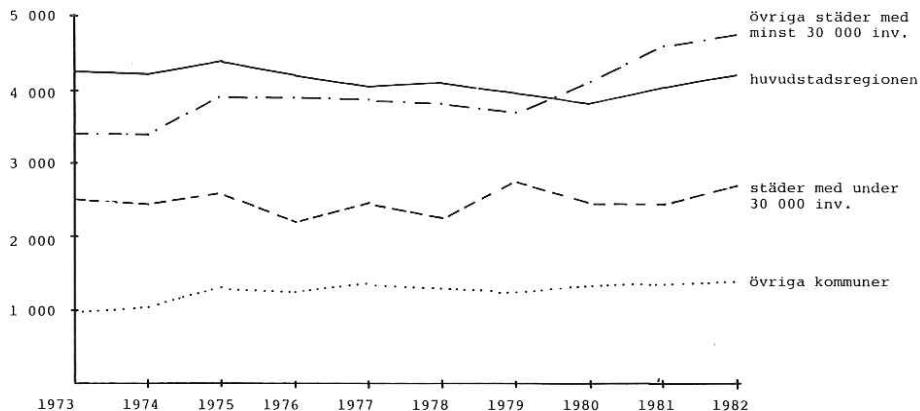
Lagändringen som trädde i kraft år 1972 innebar att rekvisitet för grov stöld kom att basera sig på ett antal uppräknade typexempel (bland dem ingår icke inbrott), varjämte domstolen skall bedöma brottet i dess helhet. Reformen hade en dramatisk effekt på grovhetsstrukturen: antalet grova stölder år 1973 är mindre än en sjättedel av antalet år 1971.

Snatterier särredovisas i brottsstatistiken fr.o.m. 1972. Domstolsstatistiken visar att antalet personer som dömts till straff för snatteri ökat från 701 år 1950 till rekordsiffran 12 504 år 1981. Snatteristatistiken illustrerar bl.a. konsekvenserna av förskjutningen i detaljhandelns struktur: grundandet av stora självbetjäningsbutiker har kännbart ökat antalet brottstillfällen. Butikssnatteri är samtidigt ett brott som är känsligt för kontrollkonjunkurer: under vissa år går affärskedjorna in för kampanjer som innebär effektiviserad övervakning och en konsekventare polisanmälningspraxis. Effekten av dessa kampanjer är dock knappast långvarig.

En översikt av stöldbrottsligheten under de senaste årtiondena kan kanske sammanfattas med konstaterandet: brottstillfällena har ökat – brottsligheten har ökat. För att illustrera det nära sambandet mellan stöldbrottslighet och brottstillfällen brukar rättspolitiska forskningsinstitutet i sin årliga översikt hänvisa till sådana indikatorer som industriproduktionens och detaljhandelns volym (se figur 1). Indikatorer av den typen kan tänkas återspegla inte blott antalet brottstillfällen i snäv bemärkelse utan också de allmänna samhällsförändringar med anknytning till mobilitet, förändringshastighet och livsstil, som eventuellt påverkar »frestelsetrycket« att begå förmögenhetsbrott. Att de i inledningsavsnitten nämnda stora förändringarna i Finland under 1960- och 1970-talen, som anknyter till urbaniseringen och befolkningsförflyttningen till Syd-Finland, måste öka både antalet brottstillfällen och andelen »illa övervakade« brottsobjekt är uppenbart.

I de årliga brottsöversikterna hänvisas även till att den registrerade brottsligheten kan påverkas av den under 1970-talet ökande försäkringsintensiteten (hemförsäkringar med därtill anknutna krav på brottsanmälan). Offerundersökningar visar på ett samband mellan försäkring och sannolikheten för att ett stöldbrott polisanmäls. Uppklaringsprocenten har dock hållit sig på en ganska stabil – och i nordiskt perspektiv hög – nivå under hela 1970-talet.

Arbetslösheten har ibland förmodats kunna påverka stöldbrottslighetens omfattning också i moderna välfärdssamhällen. Eftersom det tydligen är frågan om

Figur 2. Av polisen registrerade stöldbrott (exklusive motorfordonsstöld) per 100 000 av den 15 år fyllda befolkningen. Källa: Rättspolitiska forskningsinstitutets årsrapport om brottslighetsläget 1982.

samtidigt verkande brottsökande och – på grund av bl.a. minskad mobilitet och omlagda fritidsvanor etc. – brottsdämpande mekanismer, är sambandet svårt att påvisa på makronivån (Törnudd 1982).

Figur 2 visar hur stöldbrottsligheten utvecklats i olika typer av kommuner under 1970-talet. Att kategorin »städer med över 30 000 invånare« passerat huvudstadregionen beror till en del på den skärpta praxis beträffande beivrandet av snatteri, som tagits i bruk i vissa städer, bl.a. i Åbo. Det allmänna intrycket av figur 2 är att stöldbrottslighetens utveckling stabiliserats. Den fortsatta inflyttningen från orter med låg brottslighet till orter med hög brottslighet ger fortfarande utslag på riksnivån.

När Rättspolitiska forskningsinstitutet (Kriminologiska forskningsinstitutet) i början av 1960-talet i ett utlåtande skulle ta ställning till den med den tidens mått alarmerande ökningen i antalet biltillgrepp, förutspådde vi att brotten skulle öka lineärt i takt med antalet brottstillfällen (kombinationen bilpark/folkmängd) ända tills en viss »mättnadsnivå« nåtts. Att en sådan mättnadsmechanism föreligger verkar rimligt. Lika klart är emellertid också att bilarnas tekniskt bättre stöldskydd hejdat brottstillväxten.

Statistikcentralens undersökning av brottsskador vid registrerad brottslighet år 1980 (Niskanen, 1983) visade att tillgreppsobjektets medianvärde vid grov stöld var 3 500 mark, vid enkel stöld c. 400 mark och vid snatteri 45 mark. Stöldbrott riktade mot samfund – över en tredjedel av alla stöldbrott – ledde till större nettoskador än stöldbrott mot enskilda. Jämfört med resultaten från

brottsskadeundersökningen år 1974 har andelen stöldoffer i befolkningen hållit sig på en oförändrad nivå: totalskadorna har däremot minskat.

3.2. Rånbrott

I tabell 3 används beteckningen »rånbrott« för att understryka att det inte enbart är frågan om det brott som avses i SL 31:1 utan att också grovt rån och rånartad stöld ingår. Rånartad utpressning (SL 31:4³) är att betrakta som ett slags rån: helt konsekvent har detta tydligen inte gjorts i brottsstatistiken före år 1980.

Rån är ett stadsbrott: i tabeller över »procent av brotten som begåtts i städer« brukar rånen ligga nära toppen. Samtidigt är det ett brott som begås av unga personer. Därför är det inte oväntat att den häftiga urbaniseringen och det ökade antalet personer i brottsintensiv ålder under 1960-talet åtföljdes av en snabb ökning av antalet rånbrott. Under slutet av 1970-talet har utvecklingen stabiliserats (se figur 3).

Också relativt bagatellartade brott kan enligt gällande lag i Finland klassificeras som rån. Rångodsets medianvärde år 1980 var enligt ovan nämnda undersökning c. 300 mark. Bank- och postrån är ganska sällsynta i Finland (30 år 1981 – jämfört med 149 i Sverige).

Figur 3. Av polisen registrerade rånbrott per 100 000 av den 15 år fyllda befolkningen.

Källa: Rättspolitiska forskningsinstitutets årsrapport om brottslighetsläget 1982.

3.3. Våldsbrott

3.3.1. Uppsåtliga brott mot liv

Uppsåtliga våldsbrott som – trots att gärningsmannen ej hade uppsåt att döda – lett till döden, är en svårhanterlig brottskategori, som ofta frustrerar kriminalstatistiker. I överensstämmelse med förskjutningen från skade – till skuldorientering i finländsk straffrätt har dessa brott ej beaktats i tabell 5. Men jämförelser i tidsperspektivet försvaras av att brotten i fråga ej konsekvent särredovisats. De har t.o.m. år 1979 ingått bland övriga misshandelsbrott, medan de tidigare (-1969) sammanfördes med dråp i brottsstatistiken. (Att Sverige gjort rakt tvärtom och fr.o.m. 1975 *sammanfört* »misshandel med dödlig påföljd« med mord och dråp har inte gjort nordiska jämförelser lättare). Fr.o.m. år 1980 ger den finländska brottsstatistiken upplysningar om antalet genom en handling begångna misshandels- och dödsvållandebrott.

För en kriminalpolitisk bedömning behövs uppgifter både om uppsåtsstrukturen och om brottskadorna. Därför har tabell 5 kompletterats med dödsorsaksstatistikens uppgifter om antal personer som avlidit på grund av brott mot liv (exklusive fall i vilka en säker klassificering inte kunnat göras). Denna serie inkluderar offer för alla slags våldsbrott, inklusive dödsmisshandel och barnadråp.

Tabellerna 3 och 5 ger en överskådlig bild av brottslighetsutvecklingen. Trenden är relativt stabil, men en uppåtgående tendens är dock skönjbar under 1970-talet. En närmare analys visar att speciellt försöksbrotten ökat i antal. Detta kan bl.a. förklaras av att a) bedömningen har skärpts i marginalfall, där man tvekar om det är frågan om dråpförsök/dödsmisshandel eller dråpför-

Tabell 5. Uppsåtliga brott mot liv i Finland 1950-1982. Årliga genomsnitt.

	1950- 1959	1960- 1969	1970- 1974	1975- 1977	1978	1979	1980	1981	1982
Brott som kommit till polisens kännedom									
Mord (fullbordat brott)	31	20	26	31	22	26	33	31	16
Dråp (fullbordat brott)	70	98	91	81	78	76	91
Försök till mord eller dråp	47	44	72	98	116	140	140	145	203
Vid allmän underrätt för mord eller dråp som huvudbrott till straff dömda ¹⁾	49	39	55	102	109	106	90	108	126
Personer som avlidit p.gr. brott mot liv ²⁾	118	110	127	155	142	126	158

¹⁾ Se fotnot till tabell 2. Inklusivt försök, anstiftan och medhjälp till mord eller dråp.

²⁾ Avser samtliga brott mot liv, alltså också dödsmisshandel och barnadråp, men inte de fall i vilka man vid klassificeringstidpunkten ej kunde avgöra om det var frågan om brott eller olyckshändelse.

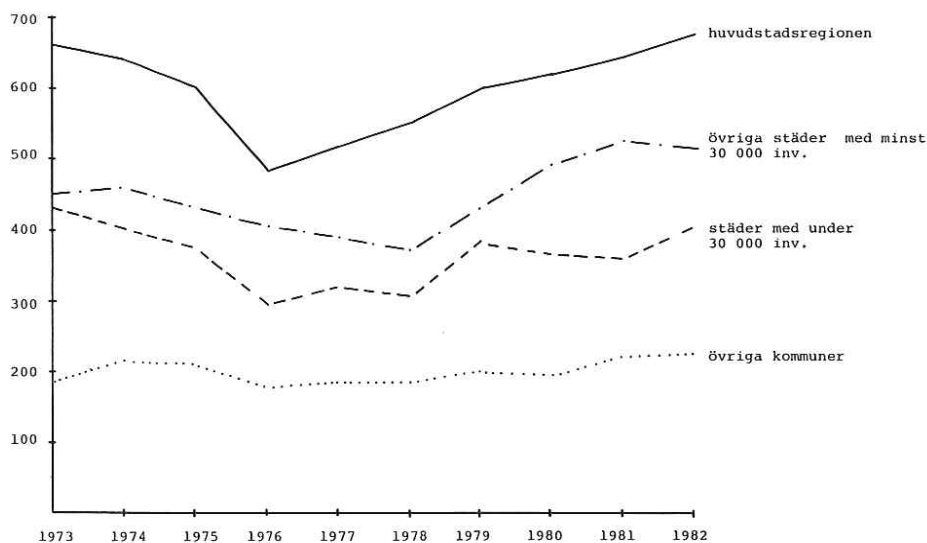
sök/försök till misshandel; b) en effektivare medicinsk vårdapparat räddar en allt större del av offren till livet. Sannolikt är båda hypoteserna riktiga.

Den uppåtgående tendensen under 1970-talet skall sättas i samband med bl.a. de alkoholpolitiska o.a. omvälvningar som närmare behandlas i följande avsnitt. Såsom tabell 5 utvisar, har antalet mord under hela 30-årsperioden hållit sig på en stabil nivå. Som bekant (Verkko 1951) spelar alkoholen en relativt sett mindre roll i dessa brott än vid övriga brott mot liv. Detta gäller fortfarande trots att gränsdragningen mellan mord och dråp justerades år 1969.

Undersökningar av brottens art (Pyrrö 1973, Viljanen 1983) pekar inte på att brotten mot liv skulle ha ändrat karaktär under de senaste årtiondena. Det är i regel frågan om brott begångna av berusade män riktade mot familjemedlemmar, nära släktingar eller bekanta: det vanligaste gärningsredskapet är kniv eller annat eggvapen.

3.3.2. Misshandelsbrottsligheten

Figur 4 visar att den försämring av våldsbrottslighetsituationen under 1970-talet som antydde i föregående avsnitt träder fram med mer pregnans i misshandelsstatistiken. Figuren och uppgifterna i tabellerna 3 och 6 kan möjligen tolkas så, att det delvis skulle vara frågan om en långtidstrend: den under

Figur 4. Av polisen registrerade misshandelsbrott per 100 000 av den 15 år fyllda befolkningen. Källa: Rättspolitiska forskningsinstitutets årsrapport om brottslighetsläget 1982.

Tabell 6. Den registrerade misshandelsbrottsligheten 1950-1982 enligt brottsstatistiken och domstolsstatistiken. Årliga genomsnitt.

	1950- 1959	1960- 1969	1970- 1974	1975- 1977	1978	1979	1980	1981	1982
Brott som kommit till polisens kännedom									
Grov misshandel ¹⁾	145	136	813	1178	1420	1556	1600	1622	1724
Misshandel	781	769	7269	8220	7949	9152	9271	10102	10955
Lindrig misshandel	4743	5424	4380	2653	2380	2752	3088	3001	3040
Vid allmän underrätt för misshandelsbrott till straff dömda personer ²⁾									
Dödsmisshandel	39	42	333	507	599	595	636	641	677
Grov misshandel	93	87							
Övrig misshandel ³⁾	2629	2790	5830	6422	6498	6954	7861	7904	..

¹⁾ Exklusive dödsmisshandel 1950-1969.

²⁾ Misshandelsbrott som huvudbrott; se dock fotnot till tabell 2. Kategorin »dödsmisshandel« innefattar även övriga uppsåtliga våldsbrott som lett till döden utan att gärningsmannen haft uppsåt härtill.

³⁾ »Misshandel« jämte »lindrig misshandel« - slagsmål, utsättande o.a. dylika små brottsgrupper utan nämnvärd betydelse har alltså ej medtagits.

1950-talet och i början av 1960-talet stabila eller sjunkande misshandelstrenden skulle i slutet av 1960-talet ha övergått till en stigande trend. Korttidsvariationerna är emellertid ansenliga: åren 1968-1970 skedde en explosiv ökning av våldsbrottsligheten under vilken totalantalet registrerade misshandelsbrott under ett enda år (1969) ökade med 38 %. I mitten av 1970-talet var läget instabilt - under en kort tid föreföll misshandelsbrottsligheten att minska - men från och med 1979 har den registrerade brottsligheten tilltagit minst 4-5 % årligen.

Den dramatiska »brottsvågen« år 1969 brukar förknippas med den reform av alkohollagstiftningen som trädde i kraft detta år. Bestämmelserna om försäljning och utskänkning liberaliserades över lag. Samtidigt blev det möjligt att köpa »mellanöl« i vanliga livsmedelsbutiker. Mätt i 100 %:ig alkohol ökade alkoholkonsumtionen 42 % under ett enda år. Trots att ökningen till stor del förklaras av mellanölet, är det ostridigt att konsumtionen av och inställningen till alkohol undergick en markant förändring. Att dricka i berusningssyfte blev mer vanligt (Simpura 1978). man kan på goda grunder utgå från att antalet brotts-gynnsamma situationer ökade. Alkohol ökar brottsrisken inte blott genom att minska potentiella gärningsmäns hämningar utan också genom att påverka potentiella offers beteende (se t.ex. Aromaa 1977). Att andelen berusade gärningsmän ökade enligt rättsstatistiken talar därför inte emot den rimliga hypotesen att alkoholfaktorn i stor utsträckning förklarar brottsökningen år 1969 (Aho 1976, Mäkinen 1976).

Också avkriminaliseringen av fylleri på offentlig plats bidrog tydligen till att öka antalet registrerade fall av misshandel i statistiken, eftersom småförseelser såsom ofog, små slagsmål, lindrigt motstånd mot polis etc. tidigare ofta kvittades med en strafforder för fylleri (Kärkkäinen-Törnudd 1974, 102-109). Lagändringen trädde formellt i kraft i början av 1969 men polisen lade om sin praxis redan under år 1968.

En bedömning av utvecklingen under 1970-talet försvåras av att strafflagens misshandelsbestämmelser ändrades genom en lagändring som trädde i kraft år 1970. Det var frågan om en uppkriminalisering; också sådan misshandel som inte framkallat allvarlig skada kan nu p.gr. av vapen användning mm. betraktas som grov, medan kategorin »lindrig misshandel« enligt lagens bokstav enbart skulle avse misshandel vid vilken offret inte (uppsåtligen) tillfogats någon som helst skada. I praktiken har lagstiftarens intentioner knappast helt följts vid brottsklassificeringen; den äldre lagstiftningens riktlinjer för grovhetsindelning har sannolikt påverkat myndigheternas bedömning under en lång tidsperiod efter lagändringen. Att andelen »grov« misshandel småningom ökat och andelen »lindrig« misshandel småningom minskat under större delen av 1970-talet kan sålunda delvis förklaras med att man under en lång övergångstid tillägnat sig den nya nomenklaturen¹⁾. Samtidigt torde en viss faktisk förskjutning av svårhetsgraden ha ägt rum; skadenivån har under tidsperioden 1974-1980 stigit en smula bland registrerade misshandelsbrott som lett till skada (Niskanen 1983, 35).

På grund av de svårigheter som vidlåder jämförelser av registrerad brottslighet med resultaten av offerundersökningar (se t.ex. Aromaa 1977, 4-12), kan resultaten av de senare inte utan vidare användas för en bedömning av kriminalstatistiken. Det är dock anmärkningsvärt att den – tydligen till alkoholfaktorn knutna – ökningen i början av 1970-talet syns i både offerundersökningar och kriminalstatistik, medan den stora UHRI-80 offerundersökningen år 1980 inte förefaller att peka på vare sig stigande antal våldsoffer eller stigande antal våldshandlingar (Lättilä et al. 1982, 98). Både i kategorierna »allt våld« och »knytnävsslag eller grövre våld« är proportionen offer kännbart *lägre* år 1980 jämfört med närmast motsvarande undersökning år 1976²⁾. Under samma tidpunkt har enligt kriminalstatistiken antalet grova misshandelsbrott ökat 32 % och antalet

¹⁾ Såväl UHRI-80 projektet som Statistikcentralens tidigare brottskadeundersökningar år 1974 visade att anmärkningsvärt stor andel av de »lindriga« misshandelsbrotten hade lett till kroppsskada. I kategorin »grov misshandel« har andelen försöksbrott kontinuerligt tilltagit.

²⁾ År 1976 utfördes på Rättspolitiska forskningsinstitutets initiativ tre olika offerundersökningar i syfte att pröva olika metoder. Den största undersökningen, som utnyttjade Statistikcentralens intervjuorganisation, gav de tillförlitligaste resultaten (Sirén 1980).

»misshandels«-brott 20 %. För kategorin »lindrig misshandel« är motsvarande siffra 28 %.

Dessa siffror kan tänkas ge ett visst stöd för tolkningen att ökningen i den registrerade misshandelsbrottsligheten under slutet av 1970-talet till en del kan förklaras med förskjutningar i mörktalet. Under denna tidsperiod har polisen utvecklat sina arbetsmetoder, telefontätheten har ökat, rutinerna för brottsregistrering lagts om och misshandelsbrottsligheten har dels förskjutits till tätorterna, dels kanske också till stora offentliga tillställningar såsom musikfester och motortävlingar etc. I motsats till trenden i flera andra brottsarter har mörktalet sålunda kanske minskat. En annan tolkning skulle vara att ökningen av den registrerade misshandelsbrottsligheten kan tillskrivas sådana typer av brott, som ej kommer till synes i intervju-undersökningar: brott mellan familjemedlemmar och brott i alkoholiserade befolkningsgrupper utan fast bostad. Mot den sistnämnda hypotesen talar att ökningen av det i brottsstatistiken registrerade våldet inte begränsar sig till grova brott eller till huvudstadsregionen. Vad familjevåldet beträffar, vet vi att det i stor utsträckning riktar sig mot kvinnor. Andelen kvinnor som blivit offer för polisanmält våld är år 1980 större än år 1974. Men en motsvarande ökning av andelen kvinnor kommer även fram i intervju-undersökningarna. Dessa iakttagelser förefaller inte att ge stöd åt hypotesen att diskrepansen mellan de två källornas uppgifter skulle förklaras av familjevåldet.

3.3.3. Våldsamt motstånd mot tjänsteman

Det registrerade antalet brott »våldsamt motstånd mot tjänsteman« höll sig på en stabil nivå under 1950- och 1960-talen. Den i föregående avsnitt omtalade dramatiska försämringen i alkoholsituationen vid övergången till 1970-talet gav utslag också i den här kategorin. Det är nämligen frågan om ett typiskt alkoholbrott. En viktig kategori utgörs av fyllerister som gör motstånd vid gripandet: beroende på motståndets art och de berörda tjänstemännens toleransnivå definieras brottet som antingen hindrande av tjänsteman eller som våldsamt motstånd. En speciell kategori utgörs av bråkmakare vid nöjestillställningar, såsom danser, motortävlingar och musikfester. Den andra parten – som svarar för avhysandet eller gripandet – är då ofta en person, som av polisen erhållit fullmakt att verka som ordningsman vid i fråga varande tillställning. Under de senaste åren har de i brottsstatistiken registrerade brotten i denna brottsart ökat, medan antalet till straff dömda enligt domstolsstatistiken hållit sig på en mer stabil nivå.

3.4. Våldtäkt och sedlighetsbrott

Liksom rån är våldtäkt ett brott som begås av relativt unga personer. Eftersom också offren i allmänhet är unga gav den tidigare nämnda befolkningsutveck-

lingen – de stora födelsekohorterna nådde brottsintensiv ålder under andra hälften av 1960-talet – ett klart utslag i våldtäktsstatistiken. Man räknar med ett högt mörktal i den här brottskategorin. Sannolikt har beredskapen att anmäla våldtäkt ökat under 1970- och 1980-talet, vilket har att göra med en mer öppen inställning till sexuellt beteende och med betonandet av kvinnans integritet i den offentliga debatten. Den ökade anmälningsberedskapen kan förklara den lindriga stegringen i antalet registrerade våldtäkter under 1980-talet.

»Sedlighetsbrott« i brottsstatistiken är en mycket heterogen kategori. Ett studium av den bättre differentierade domstolsstatistiken visar att »offentlig kränkning av sedligheten« (SL 20:9¹) är den dominerande brottstypen. Det är närmast frågan om exhibitionistiska o.a. dylika relativt oskyldiga handlingar, där ofta samma person registreras för ett stort antal brott.

Brottsstatistiken sårredovisar sexualbrott mot barn men på grund av strafflagsändringen år 1971 och en statistikomläggning år 1980 är det vanskligt att bedöma trenden. En samtidig analys av brottsstatistik och domstolsstatistik ger intrycket att brottsutvecklingen under 1970-talet är stabil vad beträffar brott mot barn under 14 år och stabil eller sjunkande vad beträffar brott mot äldre barn. En förändrad syn på sexuellt beteende har möjligen lett till en ändrad syn på speciellt lindriga brotts skadlighet och därmed minskat benägenheten att reagera på dem. Skillnaden är speciellt markant vid jämförelse med situationen i början av 1950-talet då sedlighetsbrott i allmänhet och övergrepp mot barn i synnerhet var ett dominerande tema i den kriminalpolitiska debatten.

3.5. Narkotikabrott

Brottsstatistiken anses allmänt vara en mycket bristfällig indikator på den faktiska narkotikabrottsligheten. Detta gäller i synnerhet statistikserier som sammanför lindriga (bruk och innehav) och grova brott. Smärre förskjutningar i kontrollapparatusens inriktning kan då leda till skenbart dramatiska förändringar i den registrerade brottslighetens volym.

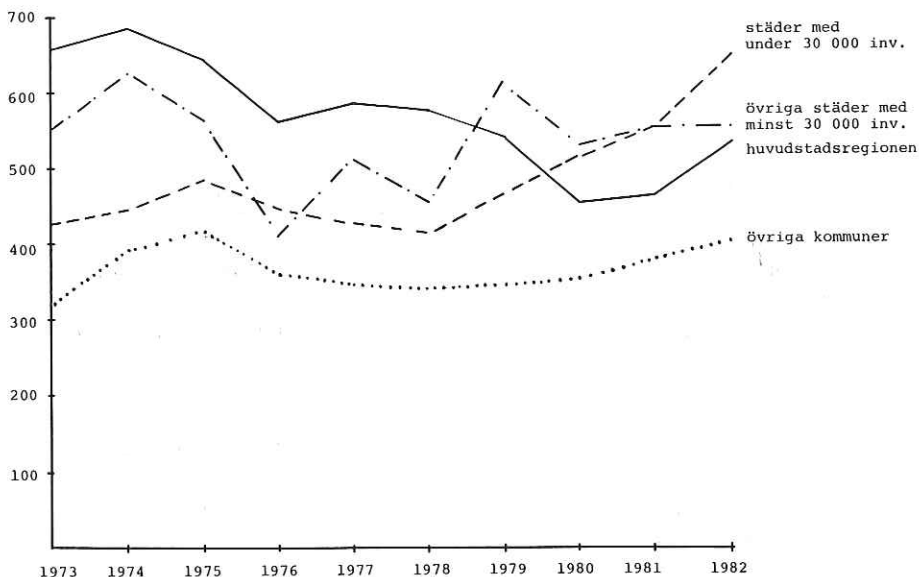
Tablån nedan visar hur den registrerade narkotikabrottsligheten utvecklats i Finland under 1900-talet.

	Årligt medeltal						
	1970– 1972	1973– 1975	1976– 1978	1979	1980	1981	1982
Av polisen registrerade brott	7393	18164	13446	1598	955	1144	1481
Till straff dömda personer (narkotikabrott som huvudbrott):							
–frihetsstraff	91	127	128	120	110	76	154
–böter	344	476	392	413	343	290	467

Att totalantalet brott år 1979 sjönk till drygt en tioendedel av den tidigare nivån förklaras av ibruktagandet av nya statistikregler, enligt vilka s.k. fortsatta brott räknas som ett brott om det är frågan om alkohol- eller narkotikabrott. En riktigare bild av den registrerade narkotikabrottsligheten utveckling ges av domstolsstatistiken. Antalet för narkotikabrott till straff dömda har, på det hela taget, hållit sig på en relativt stabil nivå. Intervju-undersökningar med skolungdomar och värnpliktiga (Jaakkola-Mäkelä 1974; Heinonen 1980) synes bekräfta den allmänna uppfattningen att experimenterandet med narkotika nådde en kulmen i början av 1970-talet och har därefter kontinuerligt avtagit. Samtidigt förefaller det egentliga missbruket att ha stabiliserat sig och spritt sig från huvudstadsregionen till övriga delar av Finland. Enligt uppgifter från myndigheter med direktkontakt med narkotikamiljöerna har det mer svårartade missbruket börjat öka under den allra senaste tiden.

3.6. Skadegörelsebrott och brandanstiften

Statistiken över sådana relativt lindriga brott som skadegörelse är känslig för kontrollkonjunkturer, föranledda av t.ex. omläggningar i försäkringspraxis eller

Figur 5. Av polisen registrerade skadegörelsebrott per 100 000 av den 15 år fyllda befolkningen. Källa: Rättspolitiska forskningsinstitutets årsrapport om brottslighetsläget 1982.

av kampanjer av den typ statliga och kommunala myndigheter vid olika tillfällen verkställt i Finland. Den omedelbara effekten av detta slags kampanjer är en ökning av den registrerade skadegörelsebrottsligheten. Detta kan bidra till att förklara varför utvecklingen i olika ortskategorier inte varit ensartad (figur 5). Statistiken över brandanstiften (strafflagen i Finland använder den färgstarkare termen »mordbrand«) skiljer inte mellan lindriga och grova brott (se tabell 3). Det är därför vanskligt att bedöma i vilken mån försäkringspraxis och förskjutningar i tillfällesstrukturen påverkat brottsutvecklingen. Att den registrerade brottsligheten ökat beror knappast enbart på att mörktalet skulle ha minskat. Några anlagda industribränder i medlet av 1970-talet ledde till exceptionellt stora skador.

3.7. Rattfylleri

Under 1950- och 1960-talet tilltog den registrerade rattfylleribrottsligheten i takt med bilparkens tillväxt. Ett visst samband med alkoholläget kan också spåras. Under 1970-talet har variationerna med anknytning till kontrollinsatsen fått en allt större betydelse.

Den lagändring, som trädde i kraft år 1977 och som införde promillegränser, innebar en de facto utvidgning av straffbarheten. Antalet stickprovskontroller med alcometertest har mångdubblats. Trots detta har antalet registrerade rattfylleribrott inte ökat särskilt mycket: under tidsperioden 1978-1982 har den årliga tillväxttakten varit omkring 1-2 %. I relation till bilparken har rattfylleriet kontinuerligt minskat. Också antalet personer som dömts till straff för vållande av död eller kroppsskada i samband med rattfylleri har gått stadigt nedåt. Förhandsuppgifter om utvecklingen år 1983 antyder dock att dessa nedåtgående trender nu håller på att stabilisera sig.

3.8. Ekonomisk brottslighet

Rättsstatistiken innehåller tidsserier om konkursbrott – ett halft hundratal fall per år – och skattebedrägeri. Antalet skattebedrägerier har enligt brottsstatistiken stigit från 326 år 1965 (då kallades brottet skatteförsnillning) till rekord-siffran 5112 år 1981. Dessa siffror säger dock inte mycket om den faktiska skattebrottsligheten, eftersom skatteförhöjning – en administrativ sanktion – varit den viktigaste och mest använda påföljden vid skattefusk o.a. överträdelser av skattebestämmelserna. År 1978 erhöll skattemyndigheterna i ett cirkulärbrev från skattestyrelsen en påminnelse om att gällande bestämmelser egentligen förutsätter att alla fall av skattefusk skall anmälas till åtal. Skrivelsen ledde till att antalet registrerade skattebedrägerier nästan femdubblades på ett år. Åtals-eftergiftsbestämmelserna i Finland är (i jämförelse med t.ex. övriga nordiska länder) relativt restriktiva och den ofrånkomliga anhopningen av skatteåtal för

småförseelser upplevdes som en belastning. Skattemyndigheternas skyldighet att göra brottsanmälan till åklagarmyndigheterna har därför lindrats genom ett antal lagändringar, vilket i sin tur lett till att antalet skattebedrägerier i brottsstatistiken minskat.

Den av justitieministeriet år 1982 tillsatta arbetsgruppen med uppgift att utreda den ekonomiska brottsligheten har i sitt betänkande närmast riktat in sig på den aktuella situationen (Taloudellinen rikollisuuden .. 1983). Arbetsgruppen instämmer i den från forskarhåll framförda tesen att det ur kriminalpolitisk synvinkel inte är särskilt intressant att försöka svara på den generella frågan »hur stor är den ekonomiska brottsligheten« utan att det snarare gäller att kartlägga vilka vinningar som kan göras genom insatser på olika områden. Arbetsgruppen diskuterar sålunda bl.a. skattebrott, konkursbrott, tull- och reglementeringsbrott, prisbrott, tjänstebrott, brott mot arbetstagare, konsumenter och gäldenärer, miljöbrott mm. De direkta brottskadorna är störst inom skattesektorn och här kan också största utbyte erhållas genom en effektiverad kontrollinsats. Sålunda skulle t.ex. övergång från stickprovs- till totalgranskning av all bolagsbeskattning – med den viktiga reservationen att bolagen betar sig som förut! – leda till att det genom eftergranskning avslöjade skattefusket skulle flerdubblas. Skattefusket år 1981 bedöms ha uppnått en storleksordning om 3800 miljoner mark.

Eftersom den ekonomiska brottsligheten står i ett mycket nära samband till övrig ekonomisk verksamhet kan man på goda grunder förmoda, att den ekonomiska brottsligheten i Finland har kännbart ökat i omfattning under de senaste årtiondena. Sannolikt ligger den dock på en lägre nivå än i övriga nordiska länder.

3.9. Kollektiv brottslighet

Under rubriken »kollektiv brottslighet« kan för Finlands del hänvisas till en enda aktuell tilldragelse som avlägset påminner om ungdomsoroigheterna i vissa andra europeiska länder. År 1979 samlades flera hundra naturvårdsgengagerade ungdomar vid fågelsjön Kojjärvi i syfte att hindra en utdikning. Det var en fredlig, närmast på s.k. civil olydnad baserad aktion, som ansetts ha varit åtminstone delvis framgångsrik. Ett stort antal ungdomar dömdes till bötesstraff för tredska mot polis etc. Omfattande ungdomskravaller, våldsamma husockupationer o.a. sådana kollektiva våldshandlingar har knappast alls förekommit.

Fenomen som i hög grad baserar sig på exemplets makt inom labila, tidsmedvetna ungdomskretsar har kanske en tendens att klinga av med avståndet och när de möts av språkbarriärer. Finland är också ett relativt glestbefolkat land där det inte lika lätt går att snabbt samla tusentals ungdomar som i kontinentens storstäder.

4. Kriminaliteten i massmedia

Mord och andra grova våldsbrott, gatuvåld, sexualbrott, rattfylleri, narkotika, mutaffärer samt brott begångna av kändisar – det är vad kriminalreportagets rubriker tycks syssla med. Pressdebatten har småningom blivit mer nyanserad men beskärmsel över att »brottsligheten tilltar på grund av de alltför lindriga straffen« är fortfarande ett centralt tema – nu liksom i början av 1960-talet (Hermánus 1966). Någon avgörande skillnad mellan Finland och övriga nordiska länder kan man knappast tala om. Vissa bedömare anser dock att populistiska kampanjer av svensk typ, där »blot en åsikt« tillåts i en reportagecentrerad opinionsbildning, är rätt sällsynta i Finland. Kvalitetspressens presentation av brottsstoff har under 1980-talet kanske blivit något mer sofistikerad samtidigt som sensationalismen tilltagit i vecko- och kvällspressen. Det senare fenomenet anses bl.a. bero på att Helsingfors sedan 1980 ånyo har två konkurrerande kvällstidningar.

5. Slutord

Det vore förmätet att försöka sammanfatta tre årtiondens kriminalitetsutveckling i någon enkel formel. Såsom antydde i inledningsavsnitten kan utvecklingen förstås mot bakgrunden av ett antal mycket generella mekanismer, som verkar med olika styrka i olika brottsarter. Viktigt ur kriminalpolitisk och kriminologisk synvinkel är framförallt att vi tror oss ha en någorlunda realistisk föreställning om förändringarnas art och om deras komplicerade bakgrund – och om de jämviktsmekanismer som på lång sikt reglerar kontrollsystemet. Så länge vi varken tror på okontrollerbara mystiska krafter eller på »en-orsaksförklaringar« kan vi hålla stånd mot de krafter som i kriminalpolitiken söker satsa på populistiska och kortsynta lösningsmodeller.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Anttila, Inkeri & Törnudd, Patrik: Kriminologi i kriminalpolitiskt perspektiv. Stockholm 1973.
- Aho, Timo: Alkoholi ja väkivalta (Alkohol och våld). Alkoholpolitiikka Vol. 41, 6/1976, s. 249-251.
- Aromaa, Kauko: Gallup-tutkimukseen perustuvia tietoja alkoholinkäytöstä ja väkivallanteojen uhriksi joutumisesta. Summary: Alcohol consumption and victimization to violence. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos; 22. Helsinki 1977.
- Heinonen, Markku: Tiedustelu huumausaineiden käytöstä v. 1980. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Julkaisuja 7/1980. Helsinki 1980. (En enkät om narkotikabruk år 1980). Sammandrag på svenska.
- Hermánus, Pertti: Helsingin sanomalehtien rikosaineisto. Summary: Crime and criminality in the Helsinki newspapers. Acta Universitatis Tamperensis. Ser. A Vol. 6. Tampere 1966.

- Jaakkola, Risto & Mäkelä, Klaus: Päihdetapaukset Suomen kouluissa vuosina 1968, 1969 ja 1972 (Berusningsfall i Finlands skolor åren 1968, 1969 och 1972). Alkoholikysymys 3/1974, s. 80-86.
- Kärkkäinen, Raimo & Törnudd, Patrik: Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa (Brottslighet och påföljder ur kriminalstatistikens perspektiv). För Straffrättskommittén uppgjord utredning. Finskspråkigt manuskript 1974.
- Lättilä, R. – Heiskanen, M. – Komulainen, R. – Niskanen, T. – Sirén, R.: Tapaturmat ja väkivalta (Olycksfall och våld). Statistikcentralen. Undersökningar n:o 80. Helsingfors 1982.
- Mäkinen, Tuija: Alkoholit ja väkivalta (Alkohol och våld). Alkoholipolitiikka Vol. 41. 6/1976, s. 249-251.
- Niskanen, Tuomo: Rikosvahingot 1980 (Brottsskador 1980). Statistikcentralen. Undersökningar 96. Helsingfors 1983.
- Pyrrö, Leena: Henkirikokset Suomessa vuosina 1968-1972. Summary: Homicides in Finland 1969-1972. Kriminologinen tutkimuslaitos M:23. Helsinki 1973.
- Rikollisuustilanne. Summary: Criminality in Finland. Rättspolitiska Forskningsinstitutets årliga lägesrapporter 1974-82. Helsingfors 1975-83.
- Simpura, Jorma: Tilastoimaton alkoholin kulutus uuden alkoholilain aikana (Ickeregistrerad alkoholkonsumtion under den tid den nya alkohollagen varit i kraft). Alkoholipolitiikka Vol. 42. 3/77, s. 107-117.
- Sirén, Reino: Väkivaltagallup 1976. Summary: Victims of violence: Results of the 1976 national surveys. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 40. Helsinki 1980.
- Taloudellisen rikollisuuden selvittelytyöryhmän mietintö (Betänkande avgivet av arbetsgruppen för utredning av den ekonomiska brottsligheten). Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisuja 7/1983. Helsinki 1983.
- Törnudd, Patrik: Crime trends in Finland, Research Institute of Legal Policy 29. Helsinki 1979.
- Törnudd, Patrik: Measuring victimisation. The OECD Social Indicator Development Programme. Special Studies No. 6. Paris 1982.
- Törnudd, Patrik: Arbetslöshet och kriminalitet. Brå-nytt 2/1982, s. 4-12.
- Verkko, Veli: Homicides and suicides in Finland and their dependence on national character. Copenhagen 1951.
- Viljanen, Terhi: Henkirikokset Suomessa vuosina 1968-1972. Summary: Homicides in Finland during the 1970s. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 60. Helsinki 1983.

Adresse: Direktör Patrik Törnudd
Rättspolitiska Forskningsinstitutet
PB 269
SF - 00530, Helsingfors 53.